

Подковенко Т. О.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та
історії держави і права
юридичного факультету ТНЕУ

Українське державо та законотворення в період Центральної Ради.

Сьогодні в Україні продовжується процес реформування чинного законодавства, який пов'язаний з вирішенням основних практичних проблем національного державотворення. На найвищому законодавчому рівні Україну проголошено суверенною, незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою, в якій людина, її права та свободи визнаються найвищою соціальною цінністю [1, 4]. Все це вимагає створення якісно нової національної системи законодавства та ефективних механізмів, які б забезпечили реалізацію основоположних принципів правової держави.

Сьогоднішня ситуація певною мірою близька до тієї, що склалася на початку 1920-х років, коли в Україні виникла можливість вибудувати власну національну державу та розпочався активний процес її творення. Тому є підстави та об'єктивна потреба провести паралелі між тодішніми і сучасними умовами, виявити загальні закономірності цих державно – та правотворчих процесів. Це дасть можливість уникнути помилок минулого та спрямувати усі зусилля на ефективну державотворчу роботу.

Варто зазначити, що цей історичний момент став предметом особливо загостреного наукового інтересу в той час, коли Україна наблизилася до отримання, а далі дійсно здобула державну незалежність в 90-х роках минулого століття і опинилася перед необхідністю вирішувати складні питання національного державотворення, за суттю – формування засад оновленого типу суспільного устрою в єдності його економічного, соціально-політичного та правового аспектів. Дійсно, саме через всебічне опанування різнопланового історичного досвіду, насамперед, врахування вітчизняної історії виявляється можливим отримати конструктивні знання і краще відчувати своєрідність, особливості того моменту, що переживає Україна сьогодні.

Варто зазначити, що за роки незалежності України значно зріс інтерес сучасних науковців до вивчення особливостей становлення національного права. Серед них варто відмітити наукові розробки В.Гончаренка, О. Копиленка, М. Кравчука, В. Кульчицького, О. Мироненка, П. Михайленка, П. Музиченка, Ю. Римаренка, А. Рогожина, О. Тимощука, Б. Тищика, В. Чеховича, О. Шевченка, О. Ярмиша та інших. Ці праці відрізняються своїми виваженими підходами до поставлених проблем, містять значний документальний матеріал та розглядають широке коло питань, пов'язаних з діяльністю Української Центральної Ради.

Спроба поглянути на явище українського державотворення початку ХХ століття комплексно, як на цілісний, закономірний процес, дає можливість усвідомити та зрозуміти важливі процеси періоду зародження української державності. Український законодавець (тогочасний політик, що формувався здебільшого на цілком демократичних засадах) доволі чітко розумів необхідність та нагальність докорінних змін. Звичайно, законодавча діяльність не в усіх сферах правового регулювання була різноплановою та ефективною. В основному зусилля українських політиків зосередилися на тих напрямках законотворчої роботи і тих суспільних відносинах, які за будь-яких умов виступають базовими і які підлягали першочерговому визначенню в умовах революційних подій, в умовах ґрунтовних соціальних трансформацій, а саме відносини, врегульовані конституційним, фінансовим, земельним, кримінальним, військовим та законодавством про судоустрій. Заслуговує на увагу спроба Української Центральної Ради комплексно організувати правове регулювання в цих сферах, починаючи від видання необхідних законів, пристосування в необхідній мірі законодавства попередніх режимів або їх корекції і завершуючи конкретною діяльністю з організації їх виконання.

Первинна українська законотворчість проходила за досить складних обставин, що не сприяло дійсній системності законодавства. І справа навіть не в жорстких політичних умовах (зовнішніх та внутрішніх), що не давали можливості розвивати законодавство послідовно і систематично; не в тому, що різні державні утворення нерідко відкидали законодавчі здобутки своїх попередників. Справа – в

часі, в поступовому накопиченні певної кількості нормативного матеріалу, який у відповідний момент дає відповідну якість.

Тому результати дослідження особливостей державотворчого процесу за часів Української Центральної Ради, не просто збагачують наші уявлення про неоднозначний, іноді досить суперечливий характер процесу національного державотворення, та його сукупний результат, а виступають тим фактичним матеріалом, що слугує джерелом для сучасних якісних перетворень.

Варто зазначити, що прив'язку конкретно-історичного аналізу до актуальних проблем сьогодення можна проводити досить умовно, адже тогочасна і нинішня ситуації в плані державотворення відчутно, подекуди принципово відрізняються між собою. Справа тут не тільки в тому, що суттєво змінився соціально-економічний та соціокультурний контекст сучасного етапу державно-політичного розвитку України; більше значення має те, що на даний момент часу Українська держава майже вп'ятеро старша за ті ембріональні форми державності початку ХХ століття, яким так і не судилося розвинутися в повноцінну національну державу. Принципово інша ситуація і з законодавством як таким: сучасне законодавство України як в кількісному, так і в якісному плані важко порівнювати з українським законодавством тих часів. І тим не менше, як самий феномен українського законодавства, так і різні історичні контексти його розвитку співставляти можливо і необхідно, тому, що 1) існують певні закономірності перехідного періоду, які теоретично і практично потрібно враховувати для того, щоб не очікувати надмірних політичних чудес в реформаційному процесі; 2) існують подібні проблеми (надзвичайно тісна залежність законодавчого процесу від політичної кон'юнктури, акцентований зовнішньополітичний вплив на внутрішньополітичне становище в Україні та напрямки розвитку її законодавства тощо); 3) існує певний досвід, як позитивний, так і негативний, який може допомогти у розв'язанні концептуальних та організаційних питань сучасного законотворчого процесу. І тому український законодавець немає права цим нехтувати.

Відродження і розбудова Української держави в період Української Центральної Ради проходила у надзвичайно складних внутрішніх і зовнішніх

політичних обставинах. Перш за все маємо на увазі непідготовленість українського народу до побудови власної держави, зрусифікованість значної частини українського населення, політичну та економічну кризи, внутрішні протиріччя, невизначеність пріоритетів у законодавчій діяльності. Водночас, попри всі проблеми і помилки, Українська Центральна Рада все ж таки зробила важливі кроки на шляху формування державності. Саме з УНР пов'язані головні державно-правові акти національно-визвольного руху. Висновки і уроки, здобуті з цього етапу державотворення, мають велике значення для сьогоденних державотворчих процесів в Україні. Досвід УНР у розбудові української державності є досить вагомим для сучасності і нехтування ним недопустимо. Практично усі конституційні акти УНР опиралися на концепцію правової держави. Доцільно зазначити, що в УНР поняття правової держави ототожнювалися з принципом верховенства права і вважалося одним із найважливіших здобутків людської цивілізації. В основу конституційних актів закладено такі загальновизнані засади, як ствердження суверенітету народу і суверенітету держави, розподілу функцій між окремими органами державної влади, забезпечення основних прав людини. У сучасних умовах суверенітет найчастіше розглядається як верховенство влади держави всередині країни та її незалежність від влади будь-якої іншої держави. Поєднання двох начал – верховенства і незалежності – означає як право держави на незалежність і свободу від посягань ззовні і зсередини, так і право управляти, панувати, володарювати, вільно приймати рішення, здійснювати функції верховної влади [2, 27]. К. Костів зазначає, що “істота народного суверенітету – це влада народу, для народу та в інтересах народу [3,9]. І з таким твердженням безперечно варто погодитися, адже це основа будь-якої демократичної держави. Тому і для сучасних державотворців варто вивчати та враховувати уроки власної історії, не нехтувати досвідом своїх попередників

Література:

1. Конституція України. – Харків “Парус”, 2006. – 55с.

2. Кравчук М. Правові проблеми будівництва Збройних Сил України // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України (Збірник наукових статей викладачів юридичного факультету). – Івано-Франківськ, 2002. – С. 27.
3. Костів К. Конституційні акти відновленої української держави 1917 – 1919рр. І їхня політично-державна якість. – Торонто – Канада, 1964. – С.9.